

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
Смулки Оксани Ігорівни «Забезпечення інноваційного розвитку
сільськогосподарських підприємств», подану на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»**

Актуальність теми дослідження. Інноваційна діяльність, пов'язана з впровадженням прогресивних техніко-технологічних, організаційних та маркетингових розробок, є головним інструментом забезпечення ефективного функціонування та зміцнення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, зростання аграрного сектора економіки країни загалом. Її результативність залежить від стану зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єкта господарювання, наявності необхідних умов для впровадження й комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок. У сільському господарстві України розвиток інноваційної діяльності стримується через обмеженість внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій та неможливості їх швидкої мобілізації, недостатнє стимулювання з боку держави інноваційної активності в галузі, слабкість та недосконалість зв'язків науки й виробництва тощо.

Активізація інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, забезпечення належної віддачі від освоєння ними нових технологічних рішень та організаційно-економічних механізмів функціонування вимагає належного наукового опрацювання відповідних заходів, здійснюваних як самими агровиробниками, так й іншими задіяними в інноваційному процесі суб'єктами і структурами. Вказане обумовлює актуальність теми дисертаційної роботи Смулки О.І., переконує в логічній ідентифікації об'єкта і предмета дослідження, визначення його мети та завдань.

Актуальність і своєчасність проведеного дослідження підтверджується й участю дисертантки у виконанні тематики науково-дослідних робіт економічного факультету Львівського національного аграрного університету на 2016–2020 роки «Організаційно-економічний механізм забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та села». У рамках цієї

наукової тематики автором опрацьовані теоретико-методичні та практичні аспекти підвищення ефективності інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, забезпечення їх інноваційного розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Обґрунтованість і достовірність результатів проведеного дисертаційного дослідження забезпечують: належне теоретичне та методичне обґрунтування вихідних положень дослідження, відображених у коректно сформульованій меті й завданнях, які впливають з неї; застосування методології, адекватної об'єкту дослідження та поставленим завданням; кількісний і якісний аналіз значного обсягу статистичних даних, репрезентативність сукупності суб'єктів господарювання, задіяних для збору даних про інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств.

У процесі дослідження використані необхідні нормативно-правові акти України, які регулюють відносини, пов'язані з досліджуваними процесами, наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні статистичні матеріали, результати проведених автором обстежень. Одержані результати відповідають поставленим завданням. Зміст дисертації відповідає її темі.

Достовірність практичних розробок автора підтверджується довідками про їх практичне використання, апробацією на науково-практичних конференціях. Враховуючи це, зроблено висновок, що одержані результати дослідження є достовірними й обґрунтованими.

Ступінь новизни наукових досліджень. Наукова новизна дослідження полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та прикладному опрацюванні положень щодо забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Основні винесені на захист положення наукової новизни полягають у наступному:

- удосконалено сутнісні положення щодо змісту інновацій, які впроваджуються в сільськогосподарських підприємствах, зокрема запропоновано виділення видів інновацій, впроваджуваних у цих підприємствах, на основі їх класифікації за низкою ознак: галуззю на підприємстві; матеріальною складовою; організаційним рівнем економічної системи, для якої є новизною; видом діяльності підприємства; переважаючим ефектом від впровадження; завданням, що вирішується на рівні підприємства;

- удосконалено методичний підхід до класифікації чинників впливу на інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств, у якому виділено й деталізовано чинники за організаційним рівнем їх формування (мега-, макро-, мезо- та мікрорівнем), окреслені зв'язки між окремими їх групами;

- удосконалено методичні засади дослідження умов здійснення і результатів інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що знайшли практичне втілення обстеженні суб'єктів господарювання, результати якого дали змогу встановити рівень їх інноваційної активності, поширення в галузі окремих видів інновацій, ставлення агровиробників до планування інноваційної діяльності, ідентифікувати вплив на цю діяльність низки чинників;

- набуло подальшого розвитку теоретичне обґрунтування передумов забезпечення інноваційного розвитку підприємства, зокрема цей розвиток розглядається як результат інноваційної діяльності, яка для досягнення бажаних прогресивних змін у стані підприємства повинна відзначатися: постійним характером, оперативністю, цілеспрямованістю, комплексним характером, науковістю, наявністю стимулів до участі в інноваційному процесі в усіх задіяних у ньому суб'єктів;

- набули подальшого розвитку засади впровадження інновацій у сільськогосподарських підприємствах у формі реалізації ними інноваційного проекту, які передбачають: можливість застосування при обґрунтуванні проекту маржинального аналізу, доцільність врахування ймовірних позитивних і негативних побічних ефектів від реалізації проекту, оцінку окремих видів ризиків при впровадженні інновацій;

- набула розвитку методика оцінки інноваційного потенціалу сільськогосподарського підприємства, для чого сформована система критеріїв та показників оцінки цього потенціалу у розрізі окремих його складових та сформульовані рекомендації щодо їх практичного застосування під час розробки інноваційного проекту;

- набули подальшого розвитку засади формування інноваційного потенціалу системи аграрного виробництва на трьох організаційних рівнях – мікрорівні (підприємства), мезорівні (території, регіону), макрорівні

(національному), конкретизовані заходи, які слід планувати й реалізовувати в рамках єдиного механізму формування і використання цього потенціалу;

- набули розвитку положення щодо формування інфраструктури, яка забезпечує інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств, з урахуванням виконуваних функцій якої виділені складові цієї інфраструктури, сформульовані пропозиції щодо удосконалення діяльності дорадчих служб як елемента інформаційної складової інфраструктури, що стосуються налагодження комунікаційних зв'язків між цими службами і стейкхолдерами, принципів фінансування їх діяльності.

Повнота викладення у відкритому друці наукових положень дисертації. Основні результати дослідження висвітлено у 14 наукових працях, а саме, 5 статей опубліковано у вітчизняних наукових фахових виданнях, одна – в зарубіжному науковому виданні, 8 публікацій відображають участь дисертантки в конференціях. Наукові положення та результати дослідження, відображені у цих публікаціях, не містять протиріч з положеннями сучасної економічної науки та достатньо повно відображають зміст представленої дисертації. Діючі вимоги щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження у відкритому друці дотримані.

Відповідність дисертації встановленим вимогам щодо її змісту та оформлення. За змістом дисертаційна робота Смукли О. І. відповідає меті та завданням дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків.

Зокрема, у вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито його наукову новизну та практичне значення, наведено відомості про апробацію одержаних результатів.

У першому розділі висвітлено теоретико-методичні основи дослідження інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. У ньому розкрито сутність інновацій та інноваційного розвитку підприємств, показано особливості інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, розглянуті важелі державного регулювання інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств і аграрного сектора економіки, які застосовуються у вітчизняній і зарубіжній практиці, висвітлено сутність

інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств, опрацьовані питання методики дослідження. Зокрема дисертанткою розглянуто існуючі підходи до класифікації інновацій та сформульовані власні погляди на класифікацію інновацій, впроваджуваних у сільськогосподарських підприємствах. Розкрита суть дефініції «інноваційний розвиток підприємства» та визначені принципи здійснення інноваційної діяльності, необхідні для забезпечення змін у стані підприємства, що підпадають під визначення інноваційного розвитку. Розглянуті основні чинники, які впливають на інноваційну діяльність сільськогосподарських підприємств та сформульовані пропозиції щодо їх класифікації. Виділено та охарактеризовано основні складові інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

У другому розділі досліджено сучасний стан та тенденції інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Дисертанткою здійснено ґрунтовний аналіз тенденцій інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств Львівської області, результати якого належним чином оформлені у таблицях, частина з яких розміщені в додатках. На основі опрацювання інформації з доступних статистичних та інших джерел розглянуто умови розвитку інноваційних процесів у сільському господарстві. Використовуючи результати обстеження сільськогосподарських підприємств Львівської області показано особливості їх інноваційної діяльності. Вдалим узагальненням опрацьованого матеріалу є викладення результатів SWOT-аналізу інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі акцентовано увагу на заходах, спрямованих на забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Висвітлено питання обґрунтування та ресурсного забезпечення реалізації інноваційних проектів сільськогосподарськими підприємствами. Напрацювання автора стосуються застосування при обґрунтуванні таких проектів маржинального аналізу, оцінки ризиків та врахування можливих побічних ефектів їх реалізації. Вагомим науковим внеском є визначення принципів і підходів до оцінки існуючого стану та формування інноваційного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Розглянуті засади інфраструктурного забезпечення їх інноваційної діяльності, зокрема обґрунтовано низку

пропозицій щодо удосконалення діяльності дорадчих служб як складової відповідної інфраструктури.

Дисертація характеризується дотриманням логіко-структурної схеми дослідження, відповідністю наукових результатів та винесених на захист положень наукової новизни поставленій меті й завданням дослідження.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Практична цінність результатів дослідження. Практична значущість одержаних результатів полягає у можливості використання суб'єктами господарювання, органами державного управління, іншими зацікавленими сторонами наукових розробок і практичних рекомендацій, які стосуються забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. Ступінь впровадження результатів дослідження у практичну діяльність окремих суб'єктів підтверджена відповідними документами.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Даючи в цілому позитивну оцінку дисертації О. І. Смолки, котре виконано на достатньо високому науковому рівні, слід зробити певні зауваження та відзначити деякі дискусійні положення:

1. Серед чинників впливу на інноваційну діяльність підприємств на мікрорівні (табл. 1.2 дисертації) варто було виділити участь суб'єкта господарювання в кооперативах, кластерах, громадських об'єднаннях та інших інтеграційних формах.

2. Відносячи до радикальних інновацій у сільському господарстві використання генної інженерії (с. 45 дисертації), автор ніде більше не згадує про цей метод інтенсифікації аграрного виробництва, можливість і доцільність застосування якого викликає значні дискусії.

3. У другому розділі дисертації, розглядаючи діяльність дорадчих служб у Львівській області, варто було б розглянути конкретні приклади (реалізовані проекти) їх співпраці з сільськогосподарськими виробниками.

4. Потребує конкретизації сформульована за результатами SWOT-аналізу теза про те, що до потенційних загроз інноваційній діяльності сільськогосподарських підприємств відноситься невизначена позиція розвинених країн щодо співпраці з виробниками агропродовольчої продукції України (табл. 2.21).

5. На сторінці 129 автор цілком слушно робить висновок щодо пріоритетності концентричної диверсифікації діяльності аграрних підприємств та її використання в якості інструменту продуктивних інновацій, втім, в рекомендаційному розділі роботи дане положення не знайшло належного висвітлення.

6. У п. 3.1 дисертації наведений алгоритм проектної фази реалізації підприємством інноваційного проекту. Доцільно було розглянути дії підприємства й у рамках фази впровадження проекту.

7. Відзначаючи високу практичну цінність статистичного методу оцінки ризиків інноваційного проекту (с. 147), варто було детальніше описати інструментарій його застосування, можливо, навести приклад конкретних розрахунків.

Втім, наявність вказаних недоліків не заперечує авторського бачення шляхів розв'язання поставленого наукового завдання та не знижує загальної позитивної оцінки дисертації.

Висновок. Дисертація О. І. Смулки на тему «Забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств» відповідає вимогам пп. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. №167, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту Харківського
національного технічного університету
сільського господарства
імені Петра Василенка

